

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

Het IX. Capittel Over-een komste der Nieuw-ghereformeerde met den
handel der oude Kettters.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

HET IX. CAPITTEL

Over-een-komste der Nieuw-ghe-
reformeerde met den handel
der oude Ketterers.

§. I.

Eerste soorte van handel

DEn heylighen Cyprianus ghetuyght op verscheiden plaetsen van sijne schriften / dat het van sijnen tijde/ende daer booz/de ghewoonte der ketteren was / haer af te scheyden vanden Stoel / ende Pausen van Roomen. Alsoo hebben de Donatisten ghedaen / de Massalianen, de Novatianen, de Pelagianen, ende alle de reste.

Vande Donatisten, seght Augustinus *lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 51.* dat sy den Stoel van Roomen noemden den Stoel der pestilentie.

Vande Massalianen seght Opratus Milevitanus *Lib. 3. contra P'armen.* Dat sy scheurders waren vande eenigheydt, om dat sy't niet en wilden houden met die van Roomen.

Van de Novatianen seght den H. Cyprianus :

Ten eersten, *Epist. 40.* Sy hebben haer afghescheiden van de Kercke. Daer is enen Christus, ende eene Kercke, ende eenen Stoel op *Petrum* ghefondeert door de stemmedes Heeren : Men mach gheen ander Autaer stellen, noch gheen nieuw Pricsterdom, behalven eenen Autaer, ende een Pricsterdom.

Ten tweeden, *Epist. 67.* Novatianus, seyd hy / heeft sy-selven afghescheiden van onse ghemeynschap, ende is gheoordeelt gheweest te zijn een vyant der Kercke: Ende soo hy tot ons in Afriken ghesanten hadde ghelonden, wenschende ontfanghen te worden tot onse ghemeynschap,

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 385
schap, heeft sententie ghekreghen vande vergaderinghe
van vele Priesters, die teghenwoordigh waren; dat hy
buyten de Kercke vvas, ende dat niemant van ons met
hem ghemeynschap mocht houden, die onder den ghe-
ordineerden inde Catholijcke Kercke, den Bisschop Cor-
nelius, door het vonnisse Godts, ende toestemminghe der
gheestelijckheydt, ende des volcks, eenen onheylighen
Autaar hadde soecken op te rechten, ende teghen den
waerachtighen Priester, heyligh-schendighe Sacrificien
offeren.

Ten derden, *De unit. Ecclesie.* Daer dat hy teghen de
Ketteren ghetooont heeft / dat de Kercke op Petrus
ghebouwt is / ende datter eenen Stoel is vast ghe-
stelt / om de eenigheyt t'onderhouden / ende dat
het Primaerschap aen Petrus ghegheben is / op
dat men soude thoonen datter een Kercke is / en-
de eenen Stoel / soo seyd hy ten lesten: Gheloof
hy dat hy het gheloove behout, die dese eenigheyt der
Kercke niet en hout, die wederspannigh is, ende weder-
staet aen de Kercke? die den Stoel *Petri* verlaet, op den
welcken de Kercke ghebouwt is?

Oergheestelike redenen sijn oock te binden by
den ouden Tertullianus *Libro de Praescriptionibus hereti-
corum*, daer hy handelt teghen de Ketteren in't ghe-
meyn. Desghelijckx oock by Optatus Milevitanus
Lib. 2. contra Parmen.

Den handel van onse Nieuw-ghereformeerde,
aengaende het af-scheyden van den Stoel / ende
Pausen van Roomen, blyckt soo claer vooz de
oogh / dat het gheen pzeube van noode heeft.

§. II.

Tweede soorte vande handelinghe der
oude Ketteren.

Tertullianus *Lib. de Praescriptionibus cap. 10.* getuyghe /
dat elke Secte in't besonder t'syuen tijde
pretendeerde d'oprechte leere te hebben / ende de
Wh waerach-

waerachtighe Kercke ; ende allegaer riefen sy :
Soeckt, ende ghy sult vinden.

Hier op bræeght Tertullianus : By vrie sal ick soecken ? by den ketter *Marcion* ? Maer den ketter *Valentinus* roept oock : *Soeckt by my, en ghy sult vinden.* Sal ick dan soecken by *Valentinus* ? Maer *Apelles* sal my mede met die woorden aen de ooren sitten, desghelijcx oock *Hebion*, en *Simon*, ende allegaer de reste, en hebben niet anders om my tot haer te trecken.

Wie en siet hier niet met natuerlijcke betwen uytgedrukt den heden-daghschen handel van soomenighe verscheyden ghesindheden die haer afghesmeden hebben vande Roomsche Kercke ? roepen sy niet allegaer / elck in 'r besonder / dat by haer is de ware Kercke / ende leere ? segghen sy niet allegaer : Ondersoecht de schryften / ende ghy sult het vinden ?

Maer en segghen wy niet mede met goet recht / soo als Tertullianus eertijds seide : By wie sullen wy soecken ? by de Mennonisten ? Maer de Arminianen segghen het selve. Sullen wy dan soecken by de Arminianen ? Maer de Socinianen sullen ons met die woorden oock aen de ooren sitten / ondersoecht / ende ghy sult vinden dat onse leere d'oprechte is : Sullen wy gaen tot de Ghereformeerde ? die roepen al ghelijck de reste / desghelijck de Lutheranen, de Perfectionisten, ende wat Secten noch meer ?

Ydele uytvlucht der Ghereformeerde.

Dier is de waerachtighe Kercke / daer d'oprechte leere is / maer d'oprechte leere is by ons / Ergo by ons is de waerachtighe Kercke.

Maer daer en is niet een Secte die niet het selve seght : Wat middel dan ? hoe sal ick weten dat de Ghereformeerde alleen / ende niet alle de reste de oprechte leere hebben ?

De Ghereformeerde segghen / de Schryfture is
hooz

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 387
hoor ons/die moet het uytwijzen: dat waer goet/
indien de andere Seeten het selve niet en riepen/
ende trachteden te betwijfen.

Doch laet ons hier over wederom Tertullianum
hooren spreken.

§. III.

Derde soorte van handel der oude Ketteren.

Alle de Keters, segdt hy *cap. 15.* handelen vande
Schrifturen: Sy komen gheduerigh voort met de
Schrifturen, ende terstondt beweghen sy sommighe met
dese hare stoutigheydt.

Wat seght Tertullianus hier op? Wy sluyten haer,
segdt hy / desen wegh op, ende segghen dat sy niet en
moeten ontfanghen worden tot eenigh disput uyt de
Schrifturen: Indien dit hare krachten zijn, men moet
sien of sy die connen hebben, ende aen wie dat toekomt
de besittinghe vande Schrifturen, op dat die tot de selve
niet en werde aenveert, aen de welcke sy gheenins toe-
komt.

Siet ghy hier wel dat het eben de ghewoonte
der oude ketteren was/te beroepen op de Schrif-
ture / als het nu is by de Nieuw-ghereformeerde,
maer dat de hedendaeghsche Kercke/soo als oock
de oude rechtsinnighe dede/met reden seght: Men
moet sien of sy de Schifture connen hebben, ende aen wie
de besittinghe der selver toekomt.

Vande besittinghe der Schifture/en kan nie-
mande twiiffelen/of die is ten alderminsten dup-
sent jaren by ons gheweest: Du komet hier re-
ghen de Mennisten, de Arminianen, de Socinianen, de
Ghereformeerde, de Lutheranen ende menighe ande-
re / ende roepen allegaer / dat de werighe besit-
tinghe der Schifturen by haer is / ende sy leeren
nochtans teghen-strydende stucken: Wat kan
het

het dan baten aen de Ghereformeerde te roepen op Schrifture? ich vraghe 'tghene Tertullianus van de oude ketterg heeft afghevraeght: Wat sult ghy opdoen, die soo ervaren wil zyn in de Schrifturen, indien men loochent 'tghene ghy staende hout, ende indien men staende houdt 'tghene ghy loochent?

Ydele uytvlucht.

De Schrifture moet het uytwijzen / want die is clær / ende begrypt allg wat ter saligheyt van noode is.

Maer dit selve roepen oock alle de andere Secten naer het exempel der oude ketteren.

Ooch hier op seght Tertullianus. Men moet sien wie d. Schrifture, van wie, ende door wie, en wanneer, en aen wie dat de discipline der Christenen is overghegeven. Want daer men sien sei dat de waerheydt der discipline, ende des Christelijcken gheloofs is, daer sal de waerheydt der Schrifturen, ende van hare verclaringhen zijn, ende van alle de Christelijcke overleveringhen.

Tweede uytvlucht.

Hier sullen de Ghereformeerde datelijck roepen: Wy hebben de waerheydt des Christelijcken gheloofs, Ergo de waerheydt van de Schrifturen,

Maer / seght my eens leve vrienden, hoe sult ghy my goet doen / dat ghy de waerheydt des Christelijcken gheloofs hebt? want wilt ghy steunen op de voorgaende woorden Tertulliani, soo moet ghy dan oock opnemen sijn argumenten / met de welke hy bethoont wie de Catholijcke waerheydt heeft / ende dan sal noch thien-mael meer bliuen u l. over een komste met de oude ketterg / soo als wy in't volghende sullen sien.

§. IV.

Vierde soorte van handel der oude Ketterers.

Als nu dan Tertullianus *cap. 15* hadde ghesepdt / dat d'oude ketterers ghedurigh voort quamen met de Schrifturen; ende dat hy *cap. 29*. daer op ghesantwoort hadde / dat men eerst moest disputeren aen wie dat het oprecht geloove, ende schrifturen toecomen, **So** gaet hy dat teghen de ketterers bewijfen.

Hy wilden oock de waerheyt haerder leere bewijfen / (soo als onse Nieuw-ghereformeerde oock doen) npt de Schrifturen / ghelijck wy boven ghehoort hebben / daerom seydten sy allegaer: Soeckt, ende ghy sult vinden.

We vergheefs seght Tertullianus: heroept ghy u op de Schrifturen / eer ghy weet of ghy de ware Schrifture hebt / ende of ghy se wettelijck besit / b rvolghens of ghy de ware leere hebt: want soo langh dat niet en blijkt / soo hebben wy recht om te loochenen, al wat ghy staende houdt, ende om staende te houden al wat ghy loochent.

Maer dit soo gaet Tertullianus segghen / hoemen kan achterhalen / wie dat de oprechte leere heeft.

Alle dinghen, seyd hy *cap. 10* moeten ghebracht worden tot haren oorsprongh. Soo vele, ende menighvuldighe Kercken dan, comen allegaer vande eerste, ende eenighe, dat is die van d'Apostelen. Alsoo zijn sy allegaer de eerste, ende allegaer Apostolijcke als sy allegaer proberen de selve eenigheydt; ghemeynschap des vrede, to naeminghe des broederschaps, de over-een cominghe der hererghaemheydt, is een overleveringhe van 't selve Sacrament.

Wij stellen dan daer vast als een reghel: Indien de Heere *Iesus Christus* sijn' Apostelen ghesonden heeft om te
 B b 3 predi-

prediken, dat men gheen andere predikanten en moet ontfinghen, als die *Christus* ghestelt heeft: want niemant anders en kent den Vader, als de Sone, ende aen die het de Sone geopenbaert heeft, en 'er en schynt niet dat het de Sone yemant gheopenbaert heeft als aen de Apostelen, die hy ghelonden heeft om te prediken. Nu wat sy ghepredickt hebben, dat is, wat haer *Christus* geopenbaert heeft, sal ick hier voor stellen, dat het niet anders bewesen kan worden, als doo de selve Kercken, die de Apostelen hebben ghestelt, als sy aen de selve ghepredickt hebben soo met levendige stemme (soo men ghemeynelijk sey) als naederhandt door brieven. Indien dit soo is T bli ckt dat alle de leere, de welke over-een-komt met die Apostolijcke, moederlijcke, ende oorspronckelijcke Kercken, moet voor de ware ghehouden worden, om dat sy buytē twijffel hout, t'welck de Kercken vande Apostelen, de Apostelen van *Christo*, ende *Christus* van Godt heeft ontfanghen: Ende dat alle andere leere moet ghehouden worden voor valsch, om dat sy strijcteghen de waarheyte der Kercken, der Apostelen, *Christi*, en Godts.

¶ 't is klaer dat Tertullianus, volgens de ghewoonte vassoude Rechtinnighe Kercke (want 't selve doet Irenaeus *lib. 3 cap. 23* & Cyprianus *ep. 52* & 76 Origenes *lib. 1. ceterich*, Optatus Milevianus *lib. 2. contra Parmen*: Augustinus *contra partem Donati*, & Epist. 165.) de Ketterg van synen tijt hier beroept op de successie der Leere/obergheleber, dooz de successie der Bisschoppen / ende ober-een-stemminghe der Kercken/ die nae der Apostelen tijden ghevolgt sijn/om te sien of 't oprecht is.

Maer hier teghen hadden de oude Ketterg de selve updruchten / de welke nu hebben teghen ons de Nieuw-Ghereformeerde, wanneer wy haer op de wijze vassoude rechtinnighe Kercke bespreyden. Soo hier nae volght.

§. V.

Vijfde soorte vande handel der oude ketteren.

Als men haer op de booznoemde successie bertep: soo seiden sy: Wy houdent met de Apostelen: soo ghetuyghe *Tertullianus Cap. 22.* met dese woorden: Indiender eenighe ketterijen sijn die haer durven beroepen op de tijden der Apostelen, op dat sy schijnen van de Apostelen overghelevert te sijn, om dat sy onder de Apostelen sijn gheweest; wy konnen segghen:

Dat sy dan te voorschijn brenghen de oorspronghen van hare Kercken, dat sy uytbreijden de oorden van hare Bisschoppen, soo door successie van t'beginfel aalsoopende, dat dien eersten Bisschop voor autheit, ende voorgangher hebbe ghehadt ymant vande Apostelen, ofte Apostolijcke mannen, die nochtans met de Apostelen volheit hebben: Want op dese wijze maken de Apostolijcke Kercken hare rekeninghe: de Kercke van *Smyrna* hebbende *Polycarpum* seght dat hy van *Ioannes* ghestelt is: De Kercke van *Roomen* brenghet *Clemens* te voorschijn, die van *Petro* gheordineert is geweest, soo doen oock alle de andere Kercken, toonende wat oversettinghen dat sy hebben van het Apostolijck saet, door de Bisschoppen die van de Apostelen sijn ghestelt geweest. Dat de kettere eens yet sulcx voortbrenghen ofte versieren.

Is dit niet het selve t'welck wy teghen de Nieuw-Ghereformeerde inhenghen/als sy (soo als de oude kettere deden) met volle monde roemen/ dat sy afkomen vande Apostelen?

§. VI.

Sefte foorte vande handel der oude ketteren.

TEnweeden sepden de oude ketteren / om te rhoonen / dat de boozsepde successie van gheender werde en was (waer in de Nieuw-Ghereformeerde, met haet precis over-een-komen) dat de Kercken / ofte die ten tijde der Apostelen gheweest hadden / ofte die op der Apostelen tijden ghevolght waren / kosten dolen / ofte ghedooft hadden. Soo gherupght wederom Terullianus *Cap. 27.*

Waer op hy aldus redent *Cap. 28.* Ghenomen dat de Kercke van *Galatien*, ende die van *Corinthien* hadden ghedooft: Is het wel waerschynelijck dat (soo veele, ende menichvuldighe Kercken in t'selve gheloove over-een-komende, ghedooft hebben? Het ghene dat by veele het selve wort ghevonden, en is niet ghedooft, maer overghelevert, soude dan ymant durven segghen, dat die ghedooft hebben, de welke het hebben overghelevert? schoon nu ghedooft ware, heeft die dwaelinge soo lanck ghedaert, tot aldertijt dat de Ketterijen niet en doolden? als of de waerheyt, om verlost te worden moest verwachten eenighe *Marcionisten*, ende *Valentinianen*: Is daer en tusschen het Evangelie verkeerdelijck verkondicht gheweest? heeft men verkeerdelijck ghelooft? Synde soo veele duysent duysenden verkeerdelijck ghedooft? soo veel wercken des gheloofs verkeerdelijck bedient? hebben soo veele krachten, en salvinghen verkeerdelijck ghewerckt? sijn soo veele priesterdommen, en diensten verkeerdelijck bedient: ren lesten, soo veele martelien verkeerdelijck ghekroont? ofte indien dit altemael niet qualijck, noch te vergeefs en is ghedaen gheweest; sijn dan de Christenen gheweest,

ccr

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 393
eer *Christus* ghevonden was? sijn dan de Ketterijen ge-
weest, eer de ware leeringhe was? dat is ongherymt: want
sy ist, die voorseyt heeft, datter Ketterijen souden comen,
die men sou schuwen: tot de Kercke van die leere is ge-
schreven gheweest, iae de leere selve, heeft tot hare Ker-
cke gheschreven: *In desen een engel uyt den hemel anders het
Euangelie verkondichde als wy, die zy vervloecht.* VVaer was
dan *Marcion*, waer *Pontius*? waer *Valentinus*? vvant t'is ge-
vvis, dat sy te voren niet ghevveest sijn, ende dat sy te
voren ghelooft hebben in de Catholijcke leeringhe by
de Roomsche Kercke, tot aldertijt dat sy Onder het
Bischdom vande saelighen *Eleutherus* het venijn van ha-
re leeringhen hebben ghestroyt.

Boozerg sept hy *Cap. 32.* Hare leeringhe verghe-
leken vvelende met die vande Apostelen, sy sal opent-
lijk door hare verscheydenheit, ende tegenstryt uyt-
roepen, dat sy niet en is van eenighen Apostel, ofte Apo-
stolijcken man: VVant ghelijck de Apostelen nieren
souden verscheyden dinghen gheleert hebben, alsoo en
souden de Apostolijcke mannen niet gheleert hebben,
t'vvelck contrarie vvas aen de Apostelen; maer vvel die,
de vvelcke vande Apostelen sijn afghevveken, ende an-
ders ghepredickt hebben.

**Wat kander booz den dach ghebracht worden/
klaerder/ende ghewisser tot bewijs vande over-
een-komste der Nieuw-ghesinde in haren handel/
met de oude ketterg/als al dit boozgaende: Wat/
t'ghene ons meer ghelijck maecht/ in het bestrij-
den der Ghereformeerde, aen de oude Recht sinne-
ze kercke/ als alle de hoben-ghemelde redenen
van Tertullianus? Laet ons noch boozder hooren
wat de oude ketteren inbrachten teghen de suc-
cessie.**

§. VII.

Sevenste soorte vande handel der oude
Ketteren.

Hier van sal ons gheruyghentisse gheben den H. Augustinus, den welcken op verscheyden plaetsen/ de Donatisten namelijk deursijcht/ om dat sy haer bande Kercke hadden afghescheyden/ ter oorzake van het quaet leven/ soo sy seiden/ van sommige Bisschoppen / ofte Geestelijcke oversten / meynende dat daer de ware leere niet en kost wesen/ daer de successie niet soodanighe Oversten wiert onderzoken.

Sy beschuldichden seght Augustinus *lib. de unico Bapt. cap. 16.* de Pausen Melchiades, Marcellinus, Marcellus, ende Sylvester dat sy de schrifture hadden verbalscht/ ende wterooch gheoffert aen d'afgoden/ t'welck Augustinus toont niet anders te sijn als leughen/ en valscheyt.

Is dit niet puer het selve/ dat onse Pleu-ghe reformeerde gheduerck roepen / wanneer sy veele Pausen van Roomen uytshilderen als Cooveraers/ goddeloose etc?

Wat seght Augustinus hier op? hoozt hem eerst spreken *Ep. 166* Den hemelschen Meester, seyt hy/ heeft het volck willen gherust stellen, oock aengaende de quade Oversten, op dat om haren t' wille den Stoel van de salighe leeringhe niet en soude verlaten werden, in den welcken oock de quaede ghedwonghen worden, goet te segghen. Want t' en is het hare niet dat sy segghen, maer tis Godts segghen, die in den Stoe! der echnicheyt heeft ghestelt de leere der Waerheyt. Daarom heeft de Waerheyt vande oversten die quaet doen, ende het goet segghen, gheseyt; Doet, t'ghene sy segghen, maer en doet niet t'ghene sy doen: Want sy segghen, ende en doen t' niet: Hy en soude niet segghen, en wil niet doen, dat sy doen,

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 395
doen, ten waer dat de quaden openbaer waren, die sy
doen. En laet ons dan om de quade niet gaen tot eenen
quaden t'wee-dracht.

Hoozt nu wat desen selven Out-bader seyt *Ep.*
165. Indien men, seyt hy/ wil considereren d. orden der
Bisschoppen, die aen malkanderen sijn ghelucedeert,
men kunnen niet sekerder noch saligher onse rekeninge
maken als van Petrus selve, aen den welcken, als wesende
de figure der Kercke, de Heere gheseyt heeft: op desen
steen sal ick mijn Kercke bouwen ende de poorten der
hellen en sullen haer niet overwinnen: Want aen Petrus
is Linus ghesuccedeert, aen Linus, Clemens, aen Cle-
mens, Anaclerus, aen Anaclerus, Euaristus aen Euaristus,
Alexander, aen Alexander, Sixtus, (nae dese stelt Augu-
stinus, noch een en dertich Pausen komende tot
Anastasium toe/ die t'sijnen tyde sat in den stoel
van Roomen) dan seyt hy boozder: In dese orden
van successie en wort niet een Bisschop ghevonden,
die Donatist zy gheweest: Ende of schoon in die orden
der Bisschoppen, de welcke van Petro af hetrocken
wort, tot Anastasius toe, die nu op den selven stoel sit,
eenighen verrader op die tijden waer inghekropen, ten
soude gheen preudicie gheven aen de Kercke, ende on-
nossele Caristenen, aen de welcke de Heere voorliende,
vande quade Oversten seght: Doet t'gene sy segghen,
maer en doet niet, t'gene sy doen, want sy segghen, ende
en doe t'niet, op dat de geloovige vaste hope hebben, die
niet in een mensch, maer in de Heere ghestelt zijnde, door
gheen tempeest van heyligh-schendighe scheuringe ver-
st. oyt werde.

Dit selve altemael / t'welck Augustinus heeft
gheseyt aen de oude ketterz / om haer te weder-
legghen/segghen wy mede aen onse Nieuw-Ghe-
reformeerde, namelijk oock/ datter in de successie
vande Pausen van Roomen, niet een is gheweest/
die het heeft ghehouden met hare leerlinge. Geen
Mennisten, gheen Lutheranen, gheen Arminianen,
gheen Ghereformeerde, of Calvinisten.

§. VIII.

Achtste soorte vande handel der oude Ketteren.

Soo de oude ketterg/naer alle dese hoorgaen: de bewijsen eben wel gheduerich riepen op de schrifture: soo seght *Tertullianus Cap. 37.* De ketteren en moeten niet ontfangen worden tot het beroep op de schrifturen, de wijse wy sonder schrifturen bewijsen, dat se tot de schrifturen niet en behooren: Want indien sy ketteren sijn, sy en connen gheen Christenen sijn, ende alsoo gheen Christenen wesende, en hebben gheen recht van de Christelijcke scrijften; want tot haer can men niet recht segghen: Wie syt ghyliden? wanneer, ende van waer syt ghyliden ghecomen? Wat doet ghy in t' mijne, die my niet aengaet? met wat recht capt *Marcion* mijnen bosch? met wiens orlof verkeert *Valentinus* mine fonteynen? met wat macht stoort *Apelles* mijne limiten? my comt de besittinghe toe: Wat saeyt ende weyt ghyliden hier, naer uw' goetduncken? De besittinghe comt my toe. Ick hebbe over lanck dit beseren, ick hebbe voor u beseren: Ick hebbe vaste oorspronghen van de autheurs selve, die de sake aenginck. Ick ben erfgenaem vande Apostelen: Ghelijck sy haer testament, ende fidecommis hebben ghemaect, soo houde ick: sy hebben u l. altyt ont-erst, ende verworpen, als vremdelinghen, ende vyanden: En waerom sijn de ketteren vremdelinghen, ende vyanden der Apostelen, anders, als uyt de verscheydenheyt der leere, die een yeder van haer, nae sijn eyghen goetduncken, heeft voortghebracht, ofte aenveert teghen de Apostelen?

Atem *Cap. 30.* Ick wille dat sy my thoonen uyt wat autoriteyt sy te voorschyn ghecomen sijn: Dat sy bewijsen, dat se nieuwe Apostelen sijn. Dat sy seggen dat
Chri-

Over een-komfte der Gereformeerde, &c. 397
Christus wederom afghedaelt is uyt den hemel, dat hy
wederom gheleert heeft: wederom ghecruyst, ghestor-
ven, ende verresen is: want soo pleeght Christus Aposte-
len te maken: Daerenboven haer te geven de cracht om
de selve te kenen te doen, die hy heeft ghedaen: wille
ick dan haere crachten te voorschyn brenghen, ick en sie
gheen meerder als dat sy de Apostelen verkeerdelijck
naevoighen want die maecten van doode, levende, en-
de sy maken van levende, dooden.

Ghebeyndt nu eens alle de voozgaende wooz-
den Tertulliani teghen de Nieuw-Ghereformeerde,
ende si t of sp niet even / of beter en passen op
haer / als op de oude ketters.

§. IX.

Neghenste soorte vande handel der oude
Ketteren.

Ghemerckt sy haer met alle kracht wilben
gheslpen / ende mainteneren met de schryf-
turen: soo gaet Tertullianus ten lesten
Cap. 15. verhalen / hoe sy met de schryfturen han-
delen.

Ten eersten seyt hy: Sy verkeeren de schrifture met
bydoen, ende afdoen, na: de ghesteltenisse van hare in-
settinghe.

Wat isser hy Partye ghemeynder? want op dat
ick menighe soodanige manieren beswijge / die
dan andere schryvers syn aengheteckent / naeme-
lijck van Franciscus Veron, ende den Cardinael
Richelieu in hare Controversien, ick sal mi te bre-
den houden met weynige staeltjes om den leek
te kennen als upt den klant.

Alle de Geneefse Bpbelg ghebeyndt t' sedert
het jaer 1588. hebben by die woozden Pauli: Daer
is een Middelaer tusschen Godt, ende de menschen ge-
voeght

boeght dit woordken ALLEEN, mackende desen sin: Daer is een Middelaer alleen etc. Welcken sin gantschelijck verschepden is vanden echtigen text.

Iem, de selve Bybels hebben by dese woorden *Pauli*: De mensche en wort niet gherechtveerdicht door de vvercken der vvet, maer door het gheloove, bygheboeght dit woordken ALLEEN. soo dat de sin zy: de mensch wort gherechtveerdicht door het gheloove alleen, t'welck in gheen texten ghevonden wert.

Den Dordrechtseken Bijbel heeft by dese woorden *Pauli*: Dese verborgentheyt is groot, iek segghe in *Christo*, ende de Kercke, byghelapt dese twee woorden: SIENDE OP, *Christum* etc. de welke alhoe wel sy in den Bijbel met mindere letteren woorden upghebducht / quansups als niet behooren: de tot den text: woorden nochtans van D. Cabeljau in sijn *Memory boeck*, p. 2. pag 485. bygebracht als wesende den warachtighen text / daer sy nochtans in gheen texten te vinden en sijn: veranderen gantschelijck den echtighen sin / de welke staet eben op thouwelijck / als op *Christum*.

Ten tweeden seght *Tertullianus*, dat de ketters van sijnen tijt versterde verklarighen maecten op de schrifturen.

Wat isser meer versiert / als alle die verklarighen / die *Partye* maectt opt' boeck *Apocalypsis*, om te thoonen dat den *Paus* van Roomen den *Antichrist* is?

Wat meerder versierfel als door die woorden: Dat is mijn lichaem te verstaen / dat is een teeken mijns lichaems?

Wat meerder versierfel / als dese woorden: Hy is nederghedaelt ter hellen, te verklaren / dat hy de hellsche qualen heeft gheleden aen teruys, ende in sijn passie?

Wat isser ongherymder als door dese woorden: Ghy en sult mijne ziele niet laten in de helle, te verstaen / ghy en sult mijn lichaem niet laten in t'graf?

Hier

Hier van ghenoech/ want ten sou noyt gheen eynde sijn.

Ten derden seght den H. Cyprianus *lib. de Unit. Eccl.* dat de kerrers van sijnen tijt / de schrifturen deurgaens citeerden / verkozt / ende gheraep- hzaecht/ het leste opnemende, seyt hy/maer het voor- gaende naelatende, een deel bybrenghende, een deel verswijghende.

Hoe nettekens dat onse Partye dit weet te doen / blyckt uyt menige stucken:een staeltje twee ofte dzy sal ghenoech sijn.

Vraeght eens van een van de Nicuw-Gherefor- meerde, isser een baghebber? hy sal antwoorzen/ neen: Waerom? want daer staet: Daer den boom valt, t'zy nae den Noorden, t'zy nae den zuiden, daer sal hy wesen. Dat is t'eerste dat ghy sult krygen booz antwoorde: daerentusschen/ als gy het boozgaende van die schyfture wel insiet/ wie spreekt hier noch van baegebber/ noch baghebbers stuck/maer al- leenlyck van aelmoessen te gheben / ende de ma- niere op de welke sy moeten ghegeven worden; te weten/ op de wyse als den boom/ ende den re- gen valt/ dat is/ sonder aen te sien aen wat per- soonen de aelmoessen ghegeven worden.

Vraeght eens van ymant van onse Partye: Mach men de hepligen wel aenroepen? hy sal antwoorzen / neen. Waerom? want daer staet Abraham en weet van ons niet, Israel en kent ons niet. Daer en is hier gheen apparenie van t'aenroe- pen der hepligen/indien ghy het boozgaende wel insiet/ want men spreekt hier nergens anders van/als handt uptgonck der hinderen Israels uyt Aegypten, waer van de Propheet seght, t'en is Abraham; noch Iacob ghetweest die ons uyt Ezy- pren hebben ghelept/maer Godt alleen.

Vraeght eens / mach men gheene menschelije- ke inferringhen houden? sy sullen antwoorzen dat neen/waerom? want daer staet: Te vergheefs dienen sy my leerende leeringhen, ende gheboden der menschen: Wel/ist hiermede genoech? waer blyft
van

dan het boozgaende/ daer Christus seght van wat
infettinghen/ ende gheboden hy spreect? te we-
ten/ strijbende teghen dit ghebodt Gods: Eert
vader, ende moeder.

Ten vierden, seght den H. Augustinus *Haresi* 70. dat
de ketters t'sijne tijde / de schrifturen draeyden naer
haer eyghen sin; de selve deurgaens uytlegghende op
eenen figuerlijcken ofte oneygenlijcken sin.

Wilt wel een persoon soo slecht / ende plomp
ende ghemeente van Parrye, die niet en durft seg-
ghen: ick verstaer die schrifture sus / ofte ick ver-
staer se soo? is dit niet de schrifture dzaepen naer
eyghen sin?

Vraeght ghy/ hoe moeten dese woorden ver-
staen worden; dat is mijn lichaem? sy sullen ant-
woorden. Figuerlijck.

Hoe verstaet ghy die woorden: Al wat ghy sulc
ghebonden, ende ontbonden hebben? *D. Cabeljan* in
sijn *Memory-boeck pag. 377.* seght Oneygentlijck.

Hoe verstaet ghy dese woorden: T'en sy dat
ymant herborē werde uyt het water &c. *D. Cabeljan pag.*
16. seght: Bygelijkenisse, oneygentlijck / oo dat dooz
het water verstaen wort den H. Gheest.

Hoe verstaet ghy dese woorden: Die mi n vleesch
eedt, ende mijn bloet drinkt &c. *Den Dordrecht-*
schen Bijbel seyt: Oneyghentlijck: Want eten is hter
te segghen/ ghelooven.

Hoe verstaet ghy ten lesten dese woorden *Pe-*
tri: Den doop, die ons nu oock behout? Niet eyghent-
lijck, seght den *Dordrechtschen Bijbel*.

Die meer staectjes wil hebben / salder me-
nighe binden in den boozsepden *Bijbel* / en
de deurgaens by alle de schrybers van *Par-*
tye.

§. X.

Thiende foorte vande handel der oude Ketteren.

Tertullianus ghetuyght e. 41. dat de gewoonte der oude ketteren was: alhoewel sy onder malkanderen heel verscheyden waren van leer- ringhen, nochtans samen te spannen in het bestrijden der waerheyt.

Hoe verscheyden dat de Mennisten sijn vande Lutheranen, ende de Lutheranen van de Gherefor- meerde, ende dese vande Arminianen, ende dese van de Socinianen, blijkt booz de oogh: soo wanneer het nochtans hier op aenkomt/ dat de Roomsche Kercke/ende hare leer- inghen souden toenemen; r'spant altemael samen / om t'selbe te beletten/ ende die te boren malkanderen met pijnantighe woorden/of schyften hadden deurstreken / ende soo goede bytenden waren als houden/en katten gheben datelijck malkanderen de handt / ende van byanden worden sp bytenden / ghelijck eer- tijts Pilatus ende Herodes, om Christum te bestrij- den. Hier van sijn soo menighe oogh blykelyke preuben in Hollandt, Vranckryck, Enghelant, Polen, en Duytslant, dat het noodeloog waer de selbe hier te stellen op het papier.

De leser sal belieben alleen in consideratie te nemen de boozleden tijden/wanneer alle dese sec- ten samen onder malkanderen ghemengelt / de Kercken der Catholijken hebben inghebaren / de antaren ghebozen / de kloosters gherutneert etc.

§. XI.

Elfste soorte vande Handel der oude Ketteren.

Terullianus gaet voort in sijne beschryvinghe/ende seght: Nu, seyt hy / de ketterische vrouwen, hoe stout sijn sy, dat sy durven leeren, en disputeren?

Hier van spreekt oock Hieronymus *Ep. 103. ad Paulin. cap 6.* Een yeder, seyt hy / verwoordert hem de schrifture te lesen, de selve te verkorten; te leeren, eer sy gheleert sijn, oock oude clappachtighe wijven, oude mans die luffen, ende Sophisten. Andere redenen vande schrifture, met groote verwaenthey, onder de vrouwen; andere worden geleert (o schande!) vande vrouwen, t'gene sy souden leeren aen de mans.

Wat proude is hier van noode / om de oerzeken-komste der Nicuw-Ghereformeerde te thoonen met de oude ketteren? Iffer wel een vrouken soo slecht/ende soo herseloog/t'welck niet sich en beroemt te konnen tant bieden / ende disputeren met een Daep / oock die sijn heel leben heeft verstaen in de scholen/en studien? Iffer wel een dat sich niet en roemt de schrifture soo wel / of beter te verstaen / als de gheleerste die der is hy de Roomsche? sinder niet veel gheweest/de welke komende upt Brabant, naer Hollandt, op publyke maeltijden/en schepen/en wagens(soo als menighe Catholijken konnen ghetuppen) haren roem hebben ghedragen, dat sy een Priester ofte twee/ tot ober t'hoofst in den sack hadden ghesteken? siet men heel Hollandt deur / de vroukens niet sitten met hare bybels neffens den spin-rock; ende in de predicatien / op haren schoot / om nae te sien/ t'ghene de Predikant citeert / of het oock vast

Over-een-komste der Gereformeerde, &c. 403
vast gaet? snyder niet die durven segghen / dat sy
met de verklaringhen van hare Predikanten
niet te doen hebben / indien haer den inwendigen
gheest contrarie ghetuyghet? snyder niet in booz-
leden tijden geweest / die teghen het ghebodt Pauli,
haer berisout hebben / publijckelijck te leeren?
snyder niet gheweest die haer verwozvert heb-
ben theses upt te gheben ghetrocken upt de schri-
ften Pauli (soo als Pamelius ghetuyghet op Terrull.
hier Num 260.) bereypt wesende de selve te beant-
woorden boozt wte / ende in wat schole het moecht
wesen? sijn dit de Meesterissen / die de kercke soo
veele hondert jaren heeft moeten verwachten
om den sin te weten vande schrijfture / ende onder-
wesen te worden in het gheloofe?

§. XII.

Twaelffte soorte vande Handel der ou- de Ketteren.

Aengaende de kerckelijcke ordeninghen
vande oude ketteren / ghetuyghet Tertullianus
dat sy lichtveerdich waren, ende onghestadich:
want seyt hy / die heden Bisschop is, is morghen wat
anders, die heden Priester is, ofte ouderlingh, is mor-
ghen een Leeken, want sy gheven oock de Priesterlij-
cke ampten aen Leeken.

Dit stuck wijst oock sy selven upt, want die
maer indachtich is dat in boozleden tijden / man-
demakers / en kleermakers / en schoenlappers
ende meer dierghelijken sijn gheslommen op
den preeck-stoel om het woort Gods / soo sy sey-
den / te verkondighen: Die maer sijn ooghen wilt
open doen / ende sien dat de Predikanten van Pa-
vise haer ampt konnen staeken / ofte afgheset
worden en ghestelt worden onder de Leeken,
C c 2 vie

die sal datelijck sien / sae mer de handen konnen
rasten / dat dese woorden Tertulliani, passen op on-
se Partije: Die heden Priester is, is morghen Leeken,
want sy gheven oock de Leeken de Priesterlijke am-
pten.

§. XIII.

Derthiende soorte vanden handel der
oude Ketteren.

Wat sal ick segghen, bzaecht Tertullianus *Cap.*
42. van het bedienen des Woorts? Dat is het
werk vande ketteren, niet de Heydenen te be-
keeren, maer de onse te verkeeren: sy staen nae dese glo-
rie, dat sy de staende doen vallen, ende de liggende niet
oprechten sy ondergraeven het onse, om haer eyghen te
bouwen.

Maer sijn de Predikanten van Partije, de welc-
ke upt eenen yeder Godts reysen naer Indien,
Turckijen, ende andere ghewesten des werelts / om
de Heydenen / ende ongheloobighen te bekeeren?
waer sijn heele landen / sae sieden / die sy ghe-
bacht hebben tot hare ghesintheyt / soo als wy
konnen thoonen / ende de Hollanders met hare
eyghen ooghen hebben konnen sien / soo sy maer
wilden sien / dat wy ghedaen hebben in het groot
Rijck van Sina, daer in r'jaer 1656. te vinden wa-
ren ober de twee hondert duysent / die van r'Hey-
dendom waren bekeert tot het Roomsch Carho-
lyck gheloobe; welck gheral r' sedert dien tijt
noch merckelijck vermienighvuldicht is? op dat
ic niet en spreke van Japonien daer soo menighe
hondert Heydenen / nu Catholijck gheworden
sijnde / het gheloobe dooz het vergieten haers
bloets hebben bevesticht; dat my Partije reng
vooz den dach bzenighe hare Apostelen / die in die
lan

Over-een-komste der Gereformeerde. &c. 405
landen/ ghetrouwelijck onder de Heydenen heb-
ben gheuercht : 't is haer ghenoech (soo als
Tercullianus seght) haer te houden tusschen de en-
ghe palen van Nederland / om de onse te verke-
ren; ofte indien der eenighe meer upt bedinanck
ofte noot/ als upt peber/ baren naer andere ghes-
westen / wat doen sy anders als haer eyghen
volck stijben in hare ghesinthept / sonder haer
hoorders upt te hzeijen / tot de bekeeringhe der
onghebooghe?

Waer sijn se/ die haer leuen hebben getwaecht/
ende te pande ghestelt teghen de wyethept/ ende
berbolginghen der barbarische Coninghen / te-
ghen de venynighe pijlen der wilden / teghen de
raefernije der menschen-eters/ om soodanich een
werck upt te boeren? waer sijn se die in die lan-
den/ om soo een oorzaak/ haer bloedt hebben ber-
goten? leest by hare Martelaers boeken / ende
siet of ghy soodanighe vinden sult.

Daer dan op haer niet wel t'ghene Tercullianus
berhaelt van de oude ketters / dat haer werck was
niet de Heydenen te bekeeren, maer de onse te ver-
keeren?

§. XIV.

Veertiende soorte van Handel der ou- de Ketteren.

DEse beschrijft ons Tercullianus met de vol-
ghende woorden : Sy en thoonen gheen eer-
biedinghe aen hare gheestelijcke Oversten, sy
verschillen van malkanderen in haer eyghen reghels, als
een yeder in t'besonder nae sijn goetducken verklaert,
ofte verdraeyt, t'ghene hem gheleert is : ghelijck oock
de ghene die het gheleert heeft, het selve, nae sijn goet-
ducken, ghemacckt heeft.

Et ; Wat

Wat eerbiedinghe is dit by Parijs, dat een on-
 berstandich persoon ofte erghens een slecht/ende
 hot bronken / r'ghene dat verlich komt met den
 bybel van sijn spijne wrel hare Predikanten sul-
 len durben controlleren/oste in sijne citatien/of-
 te in sijne verklaringhen vande Schysure / en
 haer van rekenschap eyschen? is dat het res-
 peet een leerlinck moet draghen aen sijne Mees-
 ters? is dat r'ghene Christus ons heeft gheleert/
 dat een discipel niet en is boven den meester? wat res-
 peet is dit/dat men sijn meesters/ ende Lectaers
 niet hoorder en betrouwt / in r'ghene sy leeren/
 als r'ghene men selve naesiet/of het soo is? is dit
 niet soo veel als haer suspect hebbe van bedroch/
 oste ontrouwicheyt? jaer vermetelijck uptgeben/
 dat sy selve de sake soo wel/of beter verstaen/als
 de ghene die haer leeten?

Voeght hier nu op/ dat dit niet gheschieden en
 kan/ sonder haer eyghen goetduncken te volghen in
 r'ghene haer gheleert wolt.

Doch niet wonder/seght Tertullianus, want de
 Lectaer selve heeft sijn eyghen goetduncken ge-
 volght; want alles boozgestelt sijnde wat hare
 leeringhe teghen gaet/het komt hier ten lesten op
 upt: Dat moet soo verstaen worden: oste / ick verstaen
 dat soo, ende soo booz, dit was precis den handel
 vande oude ketters/ ergo de Nieuw Ghereformeer-
 de, komen hier in precis oover een met de selve.

S. X V.

Vijfthiende soorte vande handel der Ketteren.

VAn de Marcioniten, gherupghet Tertullianus
lib. I. contra Marcion c. 20. dat sy boozgarden/
 de ketten te Reformeren, ende seuden/ dat
 sy gheene nieuwhet ringhen boozt brachten: sijn
 woorden/sijn dese: Wy moeten ons oock beschermen

Over-een-komste der Gereformeerde, &c. 407
teghen het gheratel van onse Wederpartije, want sy seg-
gen dat *Marcion* niet enen nieuwen reghel van leeringe
heeft voor den dach ghebracht, maer den ouden, die nu
bedorven was, *ghereformeert*.

Hier over roept Tertullianus upt/de selbe upt/
lachende: O *Christe* alder-gheduldichsten heere! hebt
ghy soo veele iaren toegelaten, ende ghedooght de ver-
dracyinge van uwe leere, tot dat *Marcion* u ter hulpe sou
commen: Ey siet toch eens! de waerheyt, die van de do-
linge gevangen lach, heeft eenige *Marcioniten*, ende *Valen-*
tiniansen moeten verwachten, om van haer verlost te
worden.

Maer sijn se nu die boozgeben in onse tijden/dat
sy geen nieuwe leeringen booztbrengen/mart de
oude Reformatoren, waerom sy oock haer selben den
naem gheben van Ghereformeerde: dat sy eens sien
op de *Marcioniten*, die t'selbe boozgaven / ende of
men haer oock met recht niet en mach af-bragen:
Heeft Christus de werelt over de duysent iaren laten ste-
ken in dolingh tot dat *Calvinus* hem soude ter hulpe co-
men: siet toch eens, de waerheyt heeft moeten eenige *Cal-*
vinisten, of *Lutheranen* verwachten, om van haer verlost te
worden.

Ik sluyte dit deel met de bermaninge Tertul-
liani, *Cap. 36*.

Wel aen, seyt hy / ghy die uwe curicusheyt beter sult
willen oeffnen, in t'stuck van uwe salicheyt: Doorloopt
de Apostolijcke Kercken, by de welke de stoelen der A-
postelen op hare plaetsen noch worden beseten; by de
welcke hare authentijcke schariften worden ghelesen, luj-
dende hare stemme, ende verbeeldende het aenghesicht
van een ygelijck van haer. *Achaia* is u naergelegen: Ghy
hebt *Corinthus*, Indien ghy niet verre sijt van *Macedo-*
nien, ghy hebt *Philippis*, ghy hebt die van *Thessalon-*
ken: cont ghy naer *Asien* gaen: Ghy hebt *Ephesus*: Light
ghy naest aen *Italien*, ghy hebt *Roomen*, van waer oock
die autoriteyt aen ons veerdich is: Een geluckighe
Kercke, in de vvelcke de heele gantsche leeringe met
haer bloedt de Apostelen hebben uytgestort; daer *Pe-*
trus gecruyst is geveest, *Paulus* gecroont, daer den A-
postel

postel Ioannes, nae dat hy in siedende olye gheworpen was, niet geleden hebbende, wort gebannen in t'Eylant; Laet ons sien wat die Kercke geleyt heeft, wat sy geleert heeft, hoe dat sy met de Kercken van Afriken is over een gecomen. Sy kent eenen Godt schepper des werelts, ende Christum Iesum uyt de maget Maria, sone van Godt den schepper, ende verrijsenisse des vleeschs: sy mengelt de wet, ende Propheten, met de Euangelische, ende Apostolische brieven, ende daer uyt drinkt sy dat geloove: sy teekent met water; sy becleedt met den H. Gheest, sy voert met de Eucharistie, sy verweckt door de Marcellie, ende alsoo en ontfanght sy niemant tegen dese instellinge. Dir is de instellinge, de welcke, ick en segge nu niet, de toecomende ketterijen voorseyde, maer uyt de welcke de ketterijen gesproken sijn: maer sy en hebben uyt haer niet geweest, soo haest als sy tegen haer sijn opgestaen.

Wemerckt hier wel/dat Tertullianus, nae dat hy verscheyden Kercken heeft namelijck boozghestelt/sich ten lesten alleen beroept op de Roomsche Kercke/ ende seght dat men soude sien wat sy gheleyt, ende geleert heeft; ende dat de Apostelen in haer hebben uytgestort hare heele, ende gansche leerin- ghe. Ende denckt hoe verre onse Partije nu is van gheboelen/ ende handel van die oude rechtstun- ghe tijden.

De nyr blucht / die Partije hier sou konnen ne- men / segghende dat de oude Roomsche Kercke verschillende was vande heden-daechse / is boven van Terrullianus beantwoert §. 6.

HET